

Recese a sociální dialog v bankovním sektoru: evropská perspektiva

Shrnutí

Úvod

Celosvětový bankovní systém je ústředním prvkem největší hospodářské krize za posledních nejméně 70 let. Krize měla na odvětví, které již v předcházejících 30 letech zažilo významné změny, značný vliv. Strukturální změny ve světové ekonomice, které byly vyvolány globalizačními procesy a technologickým vývojem, znamenaly přeměnu bankovního systému v mezinárodním měřítku. Vedle tohoto globálního vývoje evropský bankovní systém čelil ještě výzvám souvisejícím s evropským integračním procesem a vznikem evropského jednotného trhu. Evropské banky přizpůsobily své strategie s cílem zajistit si konkurenceschopnost na větším trhu, prošly významným procesem fúzí a akvizic, diversifikovaly své produkty a využily technologických změn. Vývoj bankovního sektoru vedl k rozporuplným trendům v dynamice zaměstnanosti v celé Evropě. Zaměstnanost v letech 2004 až 2008 rostla v průměru o 6,5 %. Ačkoli však míry zaměstnanosti v řadě nových členských států vzrostly (zejména v Bulharsku, Estonsku, Lotyšsku, Litvě a Rumunsku), jiné země byly svědky úbytku pracovních míst v úvěrových institucích, přičemž například německý bankovní sektor ztratil za uvedené období více než 26 000 zaměstnanců. Od roku 2008 jsou důsledky hospodářské krize pro bankovní sektory evropských zemí smíšené.

Politické souvislosti

I přes různý dopad krize na devět členských států EU analyzovaných v této zprávě (Estonsko, Francie, Itálie, Maďarsko, Německo, Nizozemsko, Spojené království, Španělsko a Švédsko) se opatření, která přijaly vnitrostátní vlády, navzájem dosti podobala. Všechny vlády se snažily zvýšit důvěru spotřebitelů a investorů a zajistit likviditu prostřednictvím záručních fondů nebo poskytováním dostupných úvěrů bankám. V nejhůře postižených zemích, jako bylo Maďarsko a Spojené

království, a v případě některých bank v Nizozemsku vlády intervenovaly pomocí systémů odkupu pohledávek, kdy stát plně nebo částečně přebíral nad bankami kontrolu.

V několika příštích letech lze očekávat, že klíčové strukturální trendy vzniklé v průběhu posledních dvou desetiletí budou pokračovat, zejména trendy související s dalšími fúzemi a akvizicemi, procesy restrukturalizace v rozvinutých ekonomikách a s expanzí ve východní Evropě. Podle Mezinárodního měnového fondu (MMF) však po pádu banky Lehman Brothers a následné finanční krizi nedávná nestálost trhu státních dluhopisů jasněji odhalila slabé stránky evropského bankovního sektoru. Zejména v eurozóně znamenají státní cenné papíry v držení bank silnou vazbu mezi vnímanými riziky státních dluhopisů a finančního sektoru, což pro některé instituce omezuje přístup k mezibankovním úvěrům. Tyto faktory zvyšují obavy ze snížené schopnosti bank poskytovat úvěry. Zátěžové testy provedené v evropských bankách poskytují vodítka pro možné intervence a podle MMF a Evropského bankovního fóra (EBF) je dalším krokem při posilování sektoru restrukturalizace a kapitalizace zranitelných bank a znovuvybudování důvěry v celý systém.

Klíčová zjištění

Z hlediska rentability a zaměstnanosti krize podle všeho zasáhla zejména bankovní sektory v Maďarsku a Spojeném království. Ve většině analyzovaných zemí byl dopad mírný. V Estonsku, Francii, Německu, Nizozemsku a Švédsku se vliv krize lišil v závislosti na charakteristikách jednotlivých bank. V těchto zemích jen některé banky zaznamenaly ztrátu zisku, snížení kvality portfolia a úbytek pracovních míst, zatímco jiné nebyly významně postiženy. Ve Švédsku došlo k prudkému propadu ekonomiky, který vedl k recesi,

závažné úvěrové ztráty však byly zaznamenány v jiných zemích, kde švédské banky působily. Největší riziková expozice Swedbank a SEB se týkala pobaltských států, které byly hospodářským poklesem zasaženy velmi silně. V Itálii a Španělsku k dopadu finanční krize na bankovní sektor téměř nedošlo.

Při zvládání obtíží vyvolaných krizí ve vztazích mezi odbory a zaměstnavateli se ukázal jako užitečný dialog na úrovni odvětví a podniků. Změny byly řešeny především prostřednictvím kolektivního vyjednávání na odvětvové i podnikové úrovni. K hlavním projednávaným problémům patřila opatření na ochranu pracovních míst, dopad restrukturalizačních procesů na zaměstnanost a snižování nákladů na pracovní síly. Ve většině případů zahrnovaly strategie vedení určené ke snižování nákladů intenzifikaci práce a snižování mezd. Tyto trendy přispěly ke změnám tradičních charakteristik odvětví, kterými byly dobré mzdové a pracovní podmínky i podmínky zaměstnání.

Ačkoli se kolektivní vyjednávání stalo složitějším, ukázalo se, že je důležitým činitelem při regulaci sociálních dopadů krize. V některých případech bylo také možné při jednáních inovovat, jako v německé studii, podle níž byla alespoň nepřímo zavedena potřeba regulace jednotlivých aspektů prodeje produktů a poradenství klientům jakožto téma pro odvětvové kolektivní vyjednávání. Poměrně účinný model zřejmě představují systémy kolektivního vyjednávání, které se vyznačují koordinací mezi odvětvovou a decentralizovanou úrovní (zjištěné ve Francii, Itálii, Španělsku a Švédsku a do jisté míry i v Německu a Nizozemsku).

Pracovní vztahy

Všeobecně neměla krize na pracovní vztahy žádné kvalitativní účinky, protože jejich struktura a mechanismy zůstaly v podstatě nezměněny. Při řešení problémů způsobených krizí se jako užitečný ukázal dialog na úrovni odvětví a podniků. Je zajímavé, že v případě Maďarska a Spojeného království se v posledních letech význam pracovních vztahů na úrovni podniku zvýšil.

Jednotlivé vnitrostátní systémy ovlivnila narůstající konkurence mezi odborovými svazy. Omezené zdroje a zmenšený prostor pro manévrování vedly zejména na straně odborových svazů k různým reakcím. Jedním z výsledků je to, že smlouvy podepisují jen některé odbory a často se jedná o odbory, které zastupují jen menšinu zaměstnanců. Tyto případy oddělených smluv odhalují nedostatek regulace při posuzování reprezentativnosti subjektů účastnících se kolektivního vyjednávání.

Dalším důležitým trendem v oblasti pracovních vztahů na úrovni podniku je proces centralizace. Základním cílem centralizace v pracovních vztazích je úspora času a nákladů, a v důsledku toho zvýšení účinnosti. Tyto cíle však mohou být v rozporu se zavedenými formami odborové a pracovní demokracie. Místní odborové pobočky si tak stěžují, že zástupci zaměstnanců na úrovni závodu jsou ve stále větší míře vylučováni z informačních a konzultačních postupů.

Pracovní vztahy na evropské úrovni zřejmě nehrály významnou úlohu při řešení důsledků krize ani na odvětvové, ani na podnikové úrovni. Jedním z velkých úkolů pro budoucnost v oblasti pracovních vztahů je potřeba efektivnější regulace procesů restrukturalizace na evropské úrovni. Protože se očekává, že procesy restrukturalizace budou pokračovat, zvláště ve velkých bankovních skupinách, je třeba informační a konzultační procesy na evropské úrovni dále rozvíjet.

Skutečnou výzvou však bude vývoj a provádění proaktivních strategií předjímajících změny. V této souvislosti by mohly být užitečným nástrojem mezinárodní rámcové dohody. Jelikož velké banky uplatňují v oblasti lidských zdrojů a podnikání mezinárodní strategie, mohl by narůstat počet společností, které budou mít zájem o navázání struktur mezinárodního dialogu pro snadnější zavádění mezinárodních politik, například v oblastech řízení rozmanitosti, rozvoje dovedností a posuzování výkonu.

Další informace

Zpráva *Recession and social dialogue in the banking sector: a European perspective* (Recese a sociální dialog v bankovním sektoru: evropská perspektiva) je k dispozici na adrese <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1161.htm>.

S žádostmi o další informace se obraťte na Carlose Vacase Soriana, referenta pro výzkum, cva@eurofound.europa.eu